

6. Прозрачност и отчетност на разходите за отбрана и на доставките за армията - фактор за ограничаване на корупцията

Янцислав Янакиев¹

План

1. Увод
2. Дефиниции на понятията прозрачност и отчетност на разходите за отбрана
3. Обществено мнение, прозрачност и отчетност на разходите за отбрана
4. Корупцията в сферата на отбраната като глобален феномен
5. Източници и причини за корупция в сферата на отбраната
6. Нормативна база в България, прозрачност и отчетност на разходите за отбрана
7. Заключение: Как би могло да се ограничи корупцията в сферата на отбраната?

1. Увод

С развитието на процеса на демократизиране на българското общество въпросите на сигурността и отбраната постепенно губят своята обвивка на тайнственост и недостъпност за обикновените хора и все повече се превръщат в проблеми, за решаването на които се търси мнението на обществото и на отделния гражданин. Това е нормална практика в демократичните общества и е гаранция за постигане на по-широка обществена подкрепа за отбранителната политика и особено за поддържането на достатъчно висок бюджет за отбрана, който да гарантира издръжката на въоръжените сили.

Известно е, че Р. България отделя един сравнително висок процент от brutния си вътрешен продукт за отбрана (2,6% за 2004 г.). В този смисъл върху Министерството на отбраната (МО) лежи огромната отговорност за ефективното и рационалното разпределение и използване на осигурените от обществото финансови ресурси.

¹ Изразените в разработената тема мнения са единствено на автора и не ангажират по никакъв начин Министерството на отбраната и Военната академия "Г. С. Раковски"

Въвеждането на Интегрирана система за управление на ресурсите за отбрана на програмен принцип е гаранция за постигане на оптимално изразходване на военния бюджет. Освен това тя позволява по-голяма прозрачност и отчетност, което укрепва процеса на демократичен контрол върху въоръжените сили. В същото време през последната година специализираните органи на МО направиха редица разкрития за прояви на корупция, свързана с доставките за армията, в която са въввлечени служители на министерството. Чрез медиите тези разкрития станаха достояние на широката общественост. Посочените факти говорят за стремежа на МО да търси подкрепата на обществеността в борбата с проявите на корупция в армията. В същото време доказват, че армията не е имунизирана срещу този “рак на обществото” и не е възможно да се противодейства ефективно на корупцията в сферата на отбраната без изграждане на демократични гражданско-военни отношения и на реален граждански контрол над сектора за сигурност и в частност над въоръжените сили.

Целта на разработването на настоящата тема е да се анализира един важен аспект на гражданско-военните отношения в демократичното общество, както е постигането на максимално възможни прозрачност и отчетност на отбранителната политика и на разходите за отбрана.

2. Дефиниции на понятията прозрачност и отчетност на разходите за отбрана

Прозрачността на разходите за отбрана е “комплексно понятие, което има както *национален*, така и *международен* аспект и се отнася както към бюджета за отбрана (данните за разходите), така и към самия процес на бюджетиране”, а отчетността е “сърцевината на процеса на вземане на решения в демократичното общество”²

И двете понятия от гледна точка на националната им същност са свързани с фундаменталното право на гражданите в демократичното общество в качеството им на данъкоплатци да са информирани по въпросите на формирането и реализирането на отбранителната политика и особено за какви цели и колко ефективно се изразходва бюджетът за отбрана. В този смисъл нивото на информираност на

² Greenwood David, Transparency in Defence Budgets and Budgeting, In: Todor Tagarev (Ed.) Transparency in Defence Policy, Military Budgeting and Procurement DCAF & GC Marshall Bulgaria, Sofia, 2002, (pp. 29-30)

гражданите по отношение на тези проблеми, е индикатор за степента на прозрачност и отчетност на разходите за отбрана и на доставките за армията.

3. Обществено мнение, прозрачност и отчетност на разходите за отбрана

В демократичните общества проучванията на общественото мнение се използват широко като единствен научно обоснован метод за установяване на нивото на информираност на гражданите и техните нагласи по отношение на социално значими въпроси, какъвто е въпросът за формирането и реализирането на отбранителната политика. В този смисъл те може да се разглеждат като механизми за постигане на по-голяма прозрачност и отчетност на разходите за отбрана и на отбранителната политика като цяло. Така тези проучвания могат да служат и като инструмент за оптимизиране на гражданския контрол над сектора за сигурност и в частност върху въоръжените сили.

Необходимо е да посочим, че както сред изследователите на общественото мнение по проблемите на сигурността и отбраната, така и сред управляващите няма консенсус по отношение на използването на резултатите от проучванията при вземането на управленски решения. Виджанията варират от разбирането за ролята на общественото мнение като “стратегическа променлива от най-високо значение” в подкрепа на процеса на вземане на управленски решения в сферата на сигурността и отбраната³ до пълното игнориране на резултатите от проучванията, защото “те не казват пред нацията”⁴ нещо за възможния политически избор, което да заслужава внимание. Без да влизаме в дискусия по проблема, тъй като това не е целта на настоящата разработка, само ще маркираме някои най-важни обяснения за склонността да се игнорира общественото мнение като фактор за осъществяване на граждански контрол върху въоръжените сили.

На първо място трябва да се посочи споделяното от много политически и военни лидери нереалистично вярване, че след като формалните (нормативните) изисквания и основи на гражданския контрол

³ Manigart Ph., Europeans and a Common Security and Defence Policy, Technical Report, Royal Military Academy, Brussels, 2001, p. 3

⁴ Weissberg, R., Why Policymakers Should Ignore Public Opinion Polls, Policy Analysis, N 42, May 2001, Cato Institute, <www.cato.org>

върху въоръжените сили са постигнати, той вече е гарантиран и не е необходимо да се търсят нови форми и методи⁵.

На второ място, както сред обществеността, така и сред част от политическия и военния елит все още съществува инерция в мисленето, че “проблемите на отбраната трябва да се решават от военните експерти”, следователно публиката не е подготвена да ги разбира. Тази нагласа се поддържа и от факта, че според резултатите от проучванията на общественото мнение гражданите проявяват сравнително слаб интерес към проблемите на сигурността и отбраната, което дава основание за твърдения, че щом няма заинтересуваност, то и възможността за упражняване на контрол и влияние на обществеността върху вземането на управленските решения е минимална.

На трето място, някои от медиите са заинтересовани предимно от т. нар. военни скандали, а не от реалните проблеми на формирането и провеждането на отбранителната политика.

Независимо от това какви са причините за опитите да се игнорира общественото мнение при формирането и реализирането на отбранителната политика, правото на гражданите да знаят не може да се игнорира само защото те не са достатъчно подготвени да възприемат специфичната информация. В този смисъл може да се счита, че липсата на прозрачност е пряко свързана със засилването на корупцията и с нарастването на възприемането на военната институция като корумпирана. Освен това липсата на отчетност за разходите за отбрана пред гражданите е предпоставка и условие за проява на антидемократични практики.

4. Корупцията в сферата на отбраната като глобален феномен

Авторите, изследващи проявите на корупция в сферата на отбраната, са единодушни, че това е социален феномен, с глобално проявление. Една от причините, които биха могли да обяснят глобалния характер на свързаната с отбранителната индустрия, търговията с оръжие и снабдяването на въоръжените сили корупция, е грандиозният оборот на финансови средства в тази сфера. Така например според изследване на Transparency International - Великобритания, публикувано на

⁵ Пантев, П., Рачев, Тагарев, Проблеми на гражданско-военните отношения в България. Подходи за усъвършенстване на гражданския контрол над въоръжените сили, Институт за изследване на сигурността и международните отношения, София, 1996 г.

25.04.2002 г., “транзакциите, свързани с официалната търговия с въоръжение, съставляват 50% от всички международни транзакции. Консервативната оценка на изплатените комисиони е 10% за една година”⁶. Очевидно е, че при липсата на прозрачност на тези сделки е налице огромен потенциал, който би могло да се използва за корупционен натиск в международен мащаб.

Глобалният характер на корупцията в сферата на отбраната се потвърждава и от факта, че тя се проявява във всички времена и при всякакви условия, независимо от това дали държавата е в състояние на война или в период на мир, дали има тоталитарно или демократично управление. Ще приведем някои интересни факти в това отношение. През Втората световна война например представители на отдела за снабдяване на британската армия са успели да продадат на противниковите войски на маршал Ромел палатки за пустинята. В днешно време според публикации в медиите в САЩ фирмата General Dynamics, която произвежда атомните подводни лодки “Трайдънт”, е получила по 10 000 долара за една седалка в тоалетните⁷. Тези примери са достатъчни, за да илюстрират факта, че поради глобалния си характер корупцията в сферата на отбраната трудно би могла да се преодолее напълно. Това би било едно наивно вярване, без практическа значимост. По-важно е да се анализират причините, условията и факторите за нейното проявление и да се търсят механизми за ограничаването ѝ.

5. Източници и причини за корупция в сферата на отбраната

Без претенции за изчерпателност бихме могли да опишем няколко групи условия и фактори за проява на корупция в сферата на отбраната.

На първо място, бихме посочили съществуващата “култура на секретност” във военната институция. Става дума за излишната секретност и ограничаването на прозрачността и отчетността под маската на “защита на националната сигурност”, за което определено способства и недостатъчно развитата и недостатъчно ефективна

⁶ Arms Trade Rife With Corruption, Transparency International (UK) Press Release, April 25, 2002, http://www.iansa.org/news_2002/april2002/transparenciyuk_pr25402.htm

⁷ Athale, A., Can Corruption in Defence Deals be avoided?, <http://www.cgi.rediff.com/cgi-programs/print/printpage.cgi>

система за граждански контрол върху въоръжените сили. Има се предвид не само контролът, осъществяван от демократично избраните държавни институции, а преди всичко контролът от страна на гражданското общество и неговите структури. Като изключение само неправителствените организации имат ресурсите и възможността да контролират големите сделки в сферата на отбраната. До голяма степен този извод се отнася и за представителите на медиите. Естествено причината за това състояние трябва да се търси в недостатъчно развитото гражданско общество в България.

На второ място, все още съществуват макар и ограничени, прояви на антидемократични нагласи у някои представители на военната институция. Те варират от открито нарушаване на човешките права, свързани с достъпа до информация, през опити за манипулиране на общественото мнение до интензивно лобиране за проекти на армията.

На трето място, като фактор за проявление на корупция в сферата на отбраната заслужава внимание монополизмът при доставките за въоръжените сили. Липсата на свободна конкуренция и възможността да се сключват дългосрочни сделки с крупни фирми - т. нар. стратегически партньори, наред с някои предимства крият рискове, които заслужават внимание от гледна точка на засилване на контрола от страна на обществеността.

На четвърто място, условия за корупция в сферата на отбраната определено създава изпълняването от военните на някои несвойствени дейности, свързани с доставките за отбраната. Става дума за сега съществуващи структури на МО и Генералния щаб (ГЩ) на Българската армия (БА), чиито функции би могло да се поемат от външни за ведомството структури.

На пето място, внимание като условие и фактор за прояви на корупция в системата на отбраната заслужават все по-често проявяващите се проблеми с морала на отговорните лица.

На следващо място следва да се отбележи, че корупцията, включително в сферата на отбраната, е престъпление, което много трудно се установява и доказва. Този факт също би могло да се разглежда като фактор, благоприятстващ нейното проявление, което е достатъчно образно изразено в следната сентенция: “Да разбереш дали държавни чиновници, които управляват хазната, крадат парите на обществото, или не, е толкова трудно, колкото да установиш дали рибата пие вода.”⁸

Не на последно място, условия за проява на корупция създават и

ограниченията на прозрачността в сферата на политиката за сигурност и на разходите за отбрана, които се налагат обективно от естеството на самата институция и от интересите на националната сигурност. Тук е важно да си отговорим на въпроса “Трябва ли, за да постигнем пълна прозрачност и отчетност на разходите за отбрана, да построим баня само от стъкло?” Естествено не, но в същото време е нужно да се намери точният баланс между прозрачността на разходите за отбрана и интересите на националната сигурност.

6. Нормативната база в България, прозрачност и отчетност на разходите за отбрана

Когато говорим за нормативната база в България и за условията, които тя създава за прозрачност и отчетност на разходите за отбрана, би трябвало да се спрем на три основни закона: Законът за достъп до обществена информация, Законът за защита на класифицираната информация и Законът за обществените поръчки.

В чл. 4, ал. 1 на Закона за достъп до обществена информация е записано: “Всеки гражданин на Република България има право на достъп до обществена информация при условията и по реда, определени в този закон, освен ако в друг закон е предвиден специален ред за търсене, получаване и разпространяване на такава информация.” По нататък в чл. 5 е посочено: “Осъществяването на правото на достъп до обществена информация не може да бъде насочено срещу правата и доброто име на други лица, както и срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала.” Накрая в чл. 7, ал. 1 е посочено: “Не се допускат ограничения на правото на достъп до обществена информация, освен когато тя е класифицирана информация, представляваща държавна или служебна тайна в случаите, предвидени със закон.”⁹

В Закона за защита на класифицираната информация и по-конкретно в приложения списък на категориите информация, подлежаща на класифициране като държавна тайна, заслужават внимание поне два параграфа в контекста на разработваната тема. Като класифицирана информация, представляваща държавна тайна, в раздел I, т. 20 са посочени: “Организация, функциониране и управление на

⁹ Athale, A., Can Corruption in Defence Deals be avoided?, <http://www.cgi.rediff.com/cgi-programs/print/printpage.cgi>

системата за снабдяване на Въоръжените сили на Република България с материални средства при положение на война, военно или друго извънредно положение.” Освен това в раздел II, т. 10 в тази група е посочена “информация за отпускани и използвани бюджетни средства и държавно имущество за специални цели, свързани с националната сигурност”.

В Закона за обществените поръчки в чл. 2 е посочено: “Този закон има за цел повишаване на ефективността при използването на бюджетните и обществените средства чрез: 1. Установяване на прозрачност; 2. Осъществяване на ефективен контрол при използването им; 3. Осигуряване на условия за конкуренция; 4. Стимулиране на икономическото развитие.” В същото време чл. 6 (1) посочва: “Този закон не се прилага за обществени поръчки, свързани с отбраната и сигурността, които са предмет на държавна тайна или тяхното изпълнение трябва да е придружено със специални мерки за сигурност в съответствие с действащото в страната законодателство.”¹⁰

Краткият преглед на някои основни закони, свързани с разработваната тема за прозрачността и отчетността на разходите за отбрана, показва, че действащото в Република България законодателство защитава интересите на гражданите за свободен достъп до информация, която е публична. В същото време интересите на националната сигурност при изразходването на бюджета за отбрана и при осъществяването на доставките за армията са гарантирани. Въпросът, който заслужава да се дискутира, е свързан с прилагането на законите и най-вече с това дали под прикритието на “защита на националната сигурност” нормативната база създава предпоставки да се заобикаля законът. Отново стигаме до проблема за намиране на баланс между правото на гражданите да знаят и запазването на интересите на националната сигурност. Възможен подход за преодоляване на ограниченията на публичността е засилването и усъвършенстването на контрола върху отбранителните разходи от страна на демократично избраните държавни институции и най-вече на съответните комисии на Народното събрание. Необходимо е също така да се намери механизъм за външен контрол върху военната институция, и за основанията ѝ да класифицира дадена обществена

⁹ Закон за достъп до обществена информация, публикуван в Държавен вестник на 07.07.2000 г., http://www.aip-bg.org/tolaw_bg.htm

¹⁰ Закон за обществените поръчки, приет от XXXVIII Народно събрание на 9 юни 1999 г.

поръчка като “предмет на държавна тайна”. Това ще ограничи склонността за прекомерно позоваване на чл. 6 от Закона за обществените поръчки.

7. Заключение: Как би могло да се ограничи корупцията в сферата на отбраната?

Наивно е да се очаква, че е възможно корупцията в сферата на отбраната да се елиминира напълно. В условията на социална трансформация и дълбока икономическа криза военната институция не може да остане изолирана и имунизирана срещу това явление. В същото време проявите на корупция в по-големи или в по-малки размери имат пагубни последствия за националната сигурност, за икономиката на страната като цяло, за морала и духа на хората. Обществото е изключително чувствително към корупцията в сферата на отбраната, защото в представите на българина военната институция традиционно се свързва с висок морал, дълг, чест и достойнство.

Благоприятни фактори за прояви на корупция в областта на отбраната са съществуващата “култура на секретност” и в някои случаи излишното позоваване на възможностите за ограничаване на достъпа на обществеността до информация, монополизмът и несвойствените дейности, свързани с доставки за армията, с които се занимават структури на МО, а така също и проявяващата се криза в ценностната система на някои длъжностни лица.

Неизбежна ли е корупцията в сферата на отбраната? Без излишен оптимизъм бихме могли да посочим, че в демократичното общество, каквото постепенно се изгражда и установява в България, има реални механизми, за свеждане на този феномен до социално приемливи размери. Кой са тези механизми?

Световната практика показва, че постигането на максимално възможна публичност и на достъп до информация за отбранителните разходи и за доставките за армията е един процес, реципрочен на процеса на демократизиране на обществото и едно от изключително важните условия за ограничаване на корупцията. Публичността и достъпът до информация трябва да се реализират на всеки етап от *процеса на вземането на управленски решения, възлагането и контрола при изпълнението на обществени поръчки за отбраната*. Това обаче е само едно от необходимите, но не достатъчни условия.

Ограниченията за достъп на гражданите до информация, които обективно се налагат от защитата на интересите на националната сигурност, могат да се преодолеят чрез *засилен парламентарен контрол върху разходите за отбрана и доставките за армията*. Ефектът би бил по-голям, ако той се съчетае с въвеждането на *механизъм за оценка степента на секретност на сделките от независима от МО институция*.

Наред с тези важни стъпки би било добре да се обмисли въпросът за освобождаването на Министерството от някои несвойствени дейности, свързани с доставките за армията, които създават предпоставки за корупция. В този смисъл би могло да се помисли за създаването на независима от него институция, която да се грижи за доставките за отбраната (*Defence Procurement Board*), каквато практика съществува в редица страни.

Не на последно място би могло да се помисли за сключване на *споразумение между МО и всички доставчици за армията за недопускане на корупционни действия (Transparency International Integrity Pact)* в контекста на предложението на Transparency International - Великобритания.

Литература:

1. Athale, A., Can Corruption in Defence Deals be avoided?, <http://www.cgi.rediff.com/cgi-programs/print/printpage.cgi>
2. Chari P., Transparency in Arms Purchases, <http://www.hinduonnet.com/thehindu/2001/09/28/stories/05282524.htm>
3. Defence Purchases and Transparency, <http://www.hinduonnet.com/thehindu/2001/08/30/stories/05302511.htm>
4. Greenwood David, Transparency in Defence Budgets and Budgeting, In: Todor Tagarev (Ed.) Transparency in Defence Policy, Military Budgeting and Procurement DCAF & GC Marshall Bulgaria, Sofia, 2002, (pp. 27-38)
5. Guardian Unlimited, Tackling Corruption in the Arms Trade, <http://www.guardian.co.uk/armstrade/story/o,10674,976957,00.html>
6. Information, Democracy and the Military Establishment, Reporting People.org, http://www.reportingpeople.org/issues_medstory16.htm
7. Ivanov, Tilcho, Transparency in National Decision Making on Defence Procurement, In: Todor Tagarev (Ed.) Transparency in Defence Policy,

Military Budgeting and Procurement DCAF & GC Marshall Bulgaria, Sofia, 2002, (p. 39-54)

8. Manigart Ph., Europeans and a Common Security and Defence Policy, Technical Report, Royal Military Academy, Brussels, 2001, p. 3

9. Paredes, D., Military Corruption, 08/15.2003,
http://www.eraf.com/opinion/aug15a_03.htm

10. Vizmanos, D., Cancer in the Military Establishment, <http://www.>

11. Weissberg, R., Why Policymakers Should Ignore Public Opinion Polls, Policy Analysis, N 42, May 2001, Cato Institute, <www.cato.org> , accessed 12 September 2003

12. Димитрова., М., Медиите срещу корупцията в света през 21-ви век, Международно журналистическо проучване,
<http://www.anticorruption.bg/bg/milenad/india.html>

13. Закон за достъп до обществена информация, публикуван в Държавен вестник на 07.07.2000 г.), http://www.aip-bg.org/tolaw_bg.htm

14. Закон за защита на класифицираната информация, Приложение № 1 към чл. 25, Списък на категориите информация, подлежаща на класифициране като държавна тайна, (Обнародван в ДВ, бр. 45/2002 г., попр. ДВ, бр. 5 и изм. бр. 31/2003 г.), <http://www.aip-bg.org/library/laws/zzki.htm> , http://www.aip-bg.org/documents/secr_list_final.htm

15. Закон за обществените поръчки, приет от 38-то Народно събрание на 09.06.1999 г.

16. Корупция в Министерството на отбраната,
http://www.anticorruption.bg/bg/skandal_17.htm

17. Пантев, П., Рачев, Тагарев, Проблеми на гражданско-военните отношения в България. Подходи за усъвършенстване на гражданския контрол върху въоръжените сили, Институт за изследване на сигурността и международните отношения, София 1996 г.

18. Свиначков, Н., Слово при откриването на международна конференция “Предотвратяване на корупцията в органите за сигурност: укрепване на превантивните мерки и структури”, София 11-14.03.2002 г., <http://www.csd.bg/mc/minister.html>

19. Тагарев, Т., Предизвикателствата пред модернизацията на българската армия, доклад “България - готовност за членство в НАТО”, Раздел III: Прозрачност при управление на доставките, Атлантически клуб в България, 2002 г. , София

Въпроси:

1. Каква е ролята на прозрачността и отчетността на разходите за отбрана в контекста на гражданския контрол върху въоръжените сили?

2. Как може да се оцени нивото на информираност на гражданите по проблемите на сигурността и отбраната?

3. Каква е връзката между прозрачност, отчетност на разходите за отбрана и корупционните практики?

4. Създава ли нормативната база у нас достатъчно условия за прозрачност и отчетност на разходите за отбрана ?

5. Как да се постигне баланс между прозрачността в сферата на отбранителната политика и разходите за отбрана и гарантирането на националната сигурност?

6. Неизбежна ли е корупцията в отбраната? Какво трябва да се направи, за да се ограничи този социален феномен?

Ключови термини

Прозрачност на разходите за отбрана - комплексно понятие, което има както *национален*, така и *международен* аспект и се отнася както към бюджета за отбрана (данните за разходите), така и към самия процес на бюджетиране.

Отчетност на разходите за отбрана - сърцевината на процеса на вземане на решения в демократичното общество. Базира се на правото на гражданите да знаят как се формира и реализира отбранителната политика.

Граждански контрол върху въоръжените сили — вид гражданска дейност, която се осъществява както чрез органите на държавната власт, така и чрез свободните обществени формации, инициативи и движения на гражданите. Тя се основава на разбирането, че състоянието и използването на въоръжените сили трябва да отговарят единствено на интересите на обществото.

Обществено мнение — комплексен феномен, обединяващ знания, оценки и предразположение за действие на големи групи от хора по отношение на социално значими факти и събития, които частично и неперфектно се отразяват във въпросниците за проучванията на общественото мнение. Като социален феномен съдържа познавателен

и емоционален компонент, както и предразположение за определен тип поведение, базирано на знанията и даваните оценки. В условията на гражданското общество обикновено се създава и поддържа **система за наблюдение и изследвания на общественото мнение по проблемите на сигурността и отбраната.**

Основни тези:

1. Процесът на осигуряване на прозрачност и отчетност на разходите за отбрана се базира на изконното право на гражданите в демократичното общество да знаят как се формира и как се реализира отбранителната политика и особено за какви цели и колко ефективно се изразходва бюджетът за отбрана.

2. Въвеждането от МО на Интегрирана система за управление на ресурсите за отбрана на програмен принцип е гаранция за постигане на оптимално изразходване на средствата за отбрана. Освен това тя позволява по-големи прозрачност и отчетност, което укрепва процеса на демократичен контрол върху въоръжените сили.

3. Въоръжените сили не са имунизирани срещу прояви на корупция. Ефективното противодействие е невъзможно без изграждане на демократични гражданско-военни отношения и осъществяване на реален граждански контрол върху сектора по сигурността и в частност върху въоръжените сили.

4. Нивото на информираност на гражданите по отношение на проблемите на сигурността и отбраната, включително за това, как и за какви цели се изразходва бюджетът за отбрана, е индикатор за степента на прозрачност и отчетност на разходите за отбрана и на доставките за армията. Проучванията на общественото мнение може да се използват като механизъм за установяване на тази информираност и като средство за постигане на по-големи прозрачност и отчетност на разходите за отбрана и на отбранителната политика като цяло.

5. Правото на гражданите да знаят за отбранителната политика не може да се игнорира само защото те не са достатъчно подготвени да възприемат този специфичен тип информация. Липсата на прозрачност е пряко свързана със засилването на корупцията и с нарастването на възприемането от обществото на военната институция като корумпирана. Липсата на отчетност пред обществото води до

формиране и поддържане на антидемократични практики.

6. Не е възможно да се постигне абсолютна прозрачност на разходите за отбрана. Необходимо е да се поддържа разумен баланс между прозрачността и защитата на класифицираната информация, така че да не се накърнява националната сигурност и да се гарантират правата на гражданите.

7. Нормативната база в Р България гарантира правото на гражданите да знаят как се формира политиката за сигурност и как се изразходва бюджетът за отбрана. Проблемът е в прилагането на законите и в интерпретирането, което позволява на отделни ръководители под формата на излишна секретност да злоупотребяват или да изразходват неефективно бюджетни средства.

8. Публичността и достъпът до информация за отбранителните разходи и за доставките за армията са изключително важно условие за ограничаване на корупцията. Те трябва да обхванат целия процес на вземането на решения и на възлагането и контрола при изпълнението на обществени поръчки за отбраната.

9. Ограниченията за достъп на гражданите до информация, които се налагат от необходимостта за защита на интересите на националната сигурност, може да се преодолеят чрез засилен парламентарен контрол върху разходите за отбрана и доставките за армията, съчетан с оценка степента на секретност на сделките от независима от МО институция.